

Psotniki (Psocodea) Zespołu Pałacowo-Parkowego w Brynku z pierwszym stwierdzeniem *Trichadenotecnum innuptum* (BETZ, 1983) w Polsce

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19809448>

SEBASTIAN CZECZOR

ul. Góry Świętej Anny 4, 47-150 Raszowa, Polska, e-mail: czeczorsebastian6@gmail.com,

ORCID: 0009-0006-9509-8419

ABSTRACT. The barkflies (Psocodea) of the Zespół Pałacowo-Parkowy in Brynek with the first record of *Trichadenotecnum innuptum* (BETZ, 1983) in Poland.

A checklist of barkflies of the Zespół Pałacowo-Parkowy in Brynek is provided and it is the first precise data on this order in Upper Silesia. 25 species were found including a new species for Poland – *Trichadenotecnum innuptum* (BETZ, 1983).

KEY WORDS: barkflies, new records, fauna, Upper Silesia.

WSTĘP

Psotniki są jednym z najslabiej zbadanych rzędów owadów w Polsce. Dane o występowaniu tych owadów w większości regionów są niepełne, w tym na Górnym Śląsku. Dotychczas stwierdzono w tym regionie 4 gatunki: *Valenzuela piceus* (KOLBE, 1882), *Metylophorus nebulosus* (STEPHENS, 1836), *Trichadenotecnum majus* (KOLBE, 1880) i *Bertkauia lucifuga* (RAMBUR, 1842) (OSTROVSKY *et al.* 2023, CZECZOR *et al.* 2025). W ostatnim czasie ukazało się zaledwie 5 publikacji dotyczących tej grupy z czego tylko jedna skupiała się na dokładnych badaniach składu fauny wyznaczonego obszaru (PALACZYK 2021).

Zespół Pałacowo-Parkowy w Brynku jest słabo zbadany pod kątem faunistycznym. Jedyna grupa, która na tym obszarze jest dobrze zbadana to chrząszcze, przyczyniły się do tego liczne prace faunistyczne Henryka Szołtysa.

Poniżej zaprezentowano wykaz psotników Zespołu Pałacowo-Parkowego w Brynku stanowiący pierwsze szczegółowe dane o występowaniu tych owadów na Górnym Śląsku oraz pierwsze stwierdzenie *Trichadenotecnum innuptum* na terenie Polski.

MATERIAŁ I METODY

Badania prowadzono od 1 września 2025 do 30 października 2025. Osobniki poławiano przy pomocy czepaka entomologicznego z drzew i krzewów, zmiatając za pomocą szczotki z pni drzew, przeszukując ściółkę wysypując ją na białą płachtę lub do plastikowej skrzyni, metodą „na upatrzonego” oraz przy pomocy aparatu Tullgrena z materiału pozyskanego z budek lęgowych. Zebrane okazy umieszczono w izopropanolu o stężeniu 70% i oznaczono za pomocą kluczy MARTINI (1975) i BIOLOGICAL RECORDS CENTRE (2025). Gatunki możliwe do oznaczenia w terenie nie były zbierane.

Przez park przechodzi granica dwóch kwadratów UTM (kwadraty CA39 i CA49), w celu ułatwienia interpretacji stanowisk postanowiono zaznaczyć w tabeli, na którym kwadracie gatunki zostały znalezione.

Zdjęcia cech diagnostycznych zostały wykonane w Laboratorium Anatomii i Morfologii Owadów Instytutu Biologii, Biotechnologii i Ochrony Środowiska Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach za pomocą mikroskopu stereoskopowego Leica M205C wyposażonego w kamerę Leica DFC495 i oprogramowanie Leica application suite 4.9.0.

OPIS BADANEGO TERENU

Zespół Pałacowo-Parkowy w Brynku położony jest w województwie śląskim, powiecie tarnogórskim w miejscowości Brynek. Obecna postać parku i pałacu pochodzi z początków wieku XX. Na terenie parku dominują zbiorowiska leśne i łąkowe. W głębi parku znajduje się ogród botaniczny o powierzchni 5 hektarów. Jego szata roślinna jest bardzo bogata. Znajdują się w nim drzewa i krzewy należące do gatunków krajowych, ale również spoza Europy. Dodatkowo w ogrodzie botanicznym mieszczą się dwa zbiorniki wodne wraz z kilkoma ciekami wodnymi. Po zimie z przełomu lat 2024/2025 jeden z zbiorników wysechł całkowicie. Stan ten utrzymywał się przez cały okres prowadzenia badań.

WYNIKI

Tab. 1. Wykaz stwierdzonych gatunków w Zespole Pałacowo-Parkowym w Brynku z podziałem na obecność gatunku w ogrodzie botanicznym i metodę połowu (cz – czepakowanie, zp – zmiatanie z pni drzew, pś – przeszukiwanie ściółki, nw – na wypatrzonego, at – aparatem Tullgrena z gniazd ptaków).

Table 1. List of identified species in Zespół Pałacowo-Parkowy in Brynek broken down by presence of the species in the botanical garden and capturing method (cz – beating branches, zp – sweeping from trunks with a brush, pś – searching in leaf litter, nw – visual surveys, t – with Tullgren funnel from bird nests).

Takson Taxon	Ogród botaniczny Botanical garden	Metoda połowu Collecting method	Kwadrat UTM UTM square
Caeciliusidae			
<i>Caecilius fuscopterus</i> (LATREILLE, 1799)	X	cz, nw	CA39, CA49
<i>Enderleinella obsoleta</i> (STEPHENS, 1836) (Ryc. 3)	X	cz	CA39, CA49
<i>Valenzuela burmeisteri</i> (BRAUER, 1876)	X	cz	CA39, CA49
<i>Valenzuela flavidus</i> (STEPHENS 1836)	X	cz, pś, nw	CA39, CA49
<i>Valenzuela piceus</i> (KOLBE, 1882)	X	cz	CA39, CA49
Elipsocidae			
<i>Elipsocus moebiusi</i> (TETENS, 1891)		nw	CA39
Ectopsocidae			
<i>Ectopsocus briggsi</i> (McLACHLAN, 1899)	X	cz	CA39, CA49
<i>Ectopsocus cf. petersi</i> (SMINTHERS, 1978)	X	cz	CA39, CA49

Takson Taxon	Ogród botaniczny Botanical garden	Metoda polowu Collecting method	Kwadrat UTM UTM square
Lachesillidae			
<i>Lachesilla pedicularia</i> (LINNAEUS, 1758)		cz	CA39
Liposcelidae			
<i>Liposcelis</i> sp.	X	nw, at	CA39, CA49
Philotarsidae			
<i>Philotarsus parviceps</i> (ROESLER, 1954)	X	cz	CA39, CA49
<i>Philotarsus picicornis</i> (FABRICIUS, 1793)	X	cz	CA49
Peripsocidae			
<i>Peripsocus alboguttatus</i> (DALMAN, 1823)	X	cz	CA39
<i>Peripsocus subfasciatus</i> (RAMBUR, 1842)		cz	CA39, CA49
Psocidae			
<i>Blaste conspurcata</i> (RAMBUR, 1842)		cz	CA39
<i>Loensia variegata</i> (LATREILLE, 1799) (Ryc. 1)	X	cz, zp, nw	CA39, CA49
<i>Metlyphorus nebulosus</i> (STEPHENS, 1836)		nw	CA39
<i>Trichadenotecnum innuptum</i> (BETZ, 1983)	X	zp, nw	CA49
<i>Trichadenotecnum majus</i> (KOLBE, 1880)		cz	CA39, CA49
<i>Trichadenotecnum sexpunctatus</i> (LINNAEUS, 1758)		cz	CA39, CA49
Stenopsocidae			
<i>Graphopsocus cruciatus</i> (LINNAEUS, 1768)	X	cz	CA39, CA49
<i>Neostenopsocus stigmaticus</i> (IMHOF & LABRAM, 1842) (Ryc. 2)		cz	CA49
<i>Stenopsocus immaculatus</i> (STEPHENS, 1836)	X	cz, nw	CA39, CA49
Trogiidae			
<i>Lepinotus patruelis</i> (PEARMAN, 1931)		nw	CA39

Ryc. 1. Samica *Loensia variegata* (fot. S. Czeźwor).

Fig. 1. Female of *Loensia variegata* (photo S. Czeźwor).

Ryc. 2. Samiec *Neostenopsocus stigmaticus* (fot. S. Czeźwor).

Fig. 2. Male of *Neostenopsocus stigmaticus* (photo S. Czeźwor).

Ryc. 3. Samica *Enderlinella obsoleta* (fot. S. Czechor).

Fig. 3. Female of *Enderlinella obsoleta* (photo S. Czechor).

Omówienie najciekawszych gatunków:

Elipsocus moebiusi (TETENS, 1891) (Ryc. 4A, B)

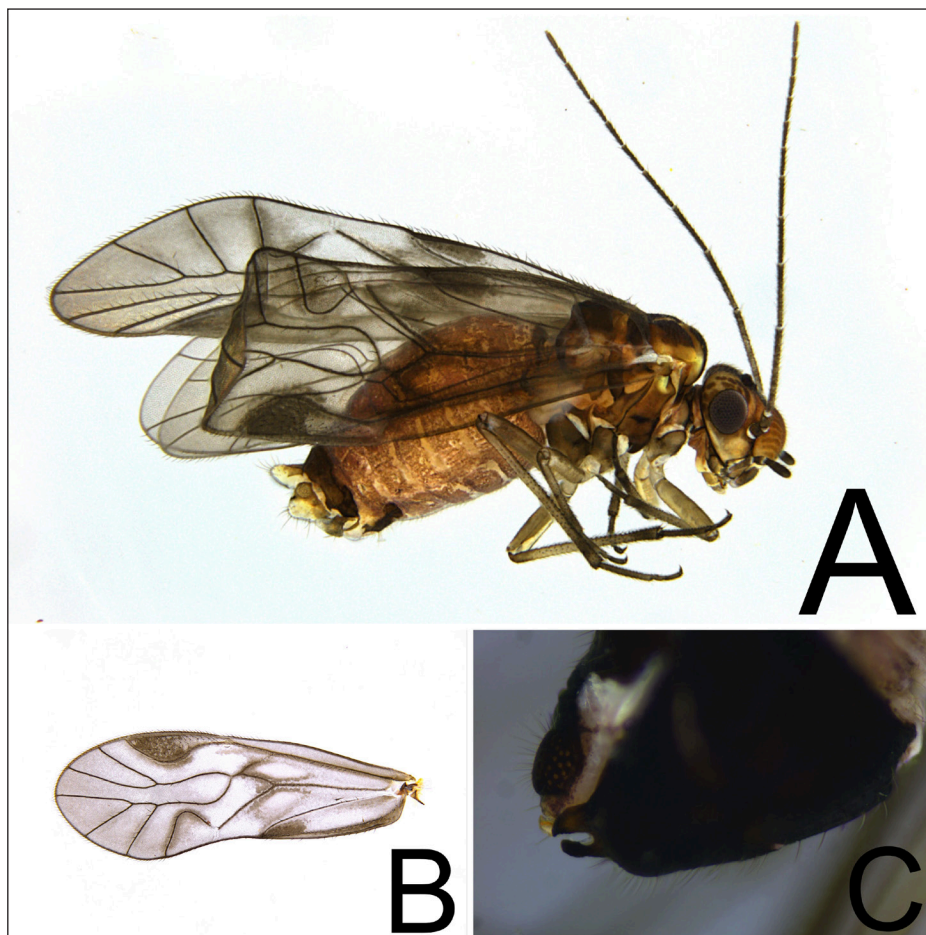
Gatunek związany z gatunkami liściastymi, takimi jak brzoza, głóg i dąb. Znajdowany również na gałęziach drzew iglastych (BIOLOGICAL RECORDS CENTRE 2025). W Polsce stwierdzony z miejscowości Świeradów-Zdrój oraz rezerwatu Mosty Kalińskie (LIENHARD 1985, OSTROVSKY 2022). W Brynku znaleziono jedną samicę nocą przesiadującą na korze klona jawora *Acer pseudoplatanus* L.

Ectopsocus briggsi (McLACHLAN, 1899)

Gatunek bardzo plastyczny ekologicznie. Występuje na większości drzew liściastych i iglastych. Wykazywany również z powojników, jemiół, stogów siana oraz na kamiennych ścianach (BIOLOGICAL RECORDS CENTRE). W Polsce dotychczas stwierdzony jedynie na Pomorzu (MARTINI 1975). W Brynku był łowiony na terenie całego parku z dębów *Quercus* sp., jodeł *Abies* sp. i choin kanadyjskich *Tsuga canadensis* L.

Ectopsocus cf. *petersi* (SMITHERS, 1978)

Gatunek dotychczas nienotowany z Polski, jednak ze względu na niepewny status tego gatunku wstrzymano się od pewnej identyfikacji. Osobniki z niniejszej publikacji zebrano z gałęzi drzew na terenie całego parku. Szczególnie licznie występował na nasłonecznionych gałęziach dębów obok boiska.

Ryc. 4. *Elipsocus moebiusi*: A – samica, B – przednie skrzydło, *Blaste conspurcata*: C – hypandrium (fot. A. Taszakowski).

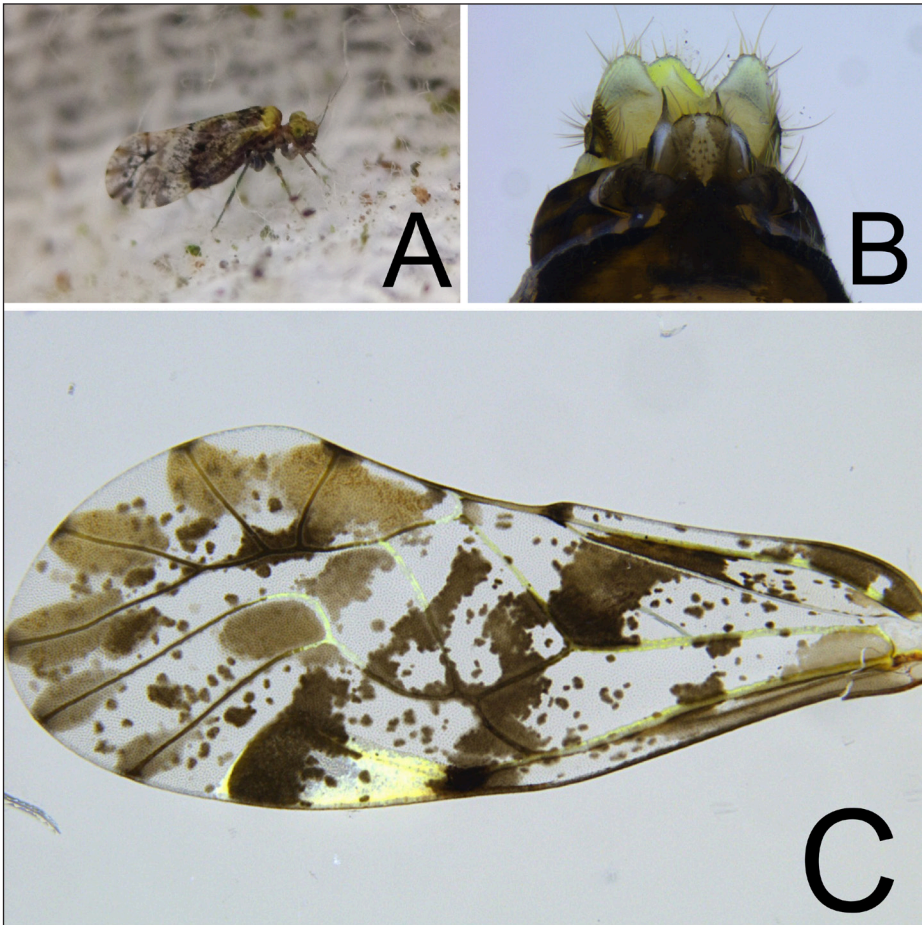
Figs. 4. *Elipsocus moebiusi*: A – female, B – fore wing, *Blaste conspurcata*: C – hypandrium (photo A. Taszakowski).

***Blaste conspurcata* (RAMBUR, 1842) (Ryc. 4C)**

Znajdywany w suchych środowiskach takie jak bory. Znany w Polsce z 3 stanowisk na Wyżynie Małopolskiej (WŁODARCZYK 1964). W parku odnaleziono dwa samce na gałęziach żywotników *Thuja* sp. przed pałacem.

***Trichadenotecnum innuptum* (BETZ, 1983) (Ryc. 5)**

Gatunek nowy dla Polski. Stwierdzony dotychczas w Stanach Zjednoczonych, we Włoszech, Szwajcarii, Bułgarii, Grecji i na Węgrzech (LIENHARD 1985, HOLLIER *et al.* 2011, GEORGIEV 2017). W Brynku znaleziono łącznie 5 osobników w ogrodzie botanicznym na korze świerka *Picea* sp., buka pospolitego *Fagus sylvatica* L. i dębów *Quercus* sp. Większość okazów zaobserwowano nocą.

Ryc. 5. *Trichadenotecnum innuptum*: A – żywy osobnik, B – terminalia, C – przednie skrzydło (fot. A. Taszakowski).

Figs. 5. *Trichadenotecnum innuptum*: A – living specimen, B – terminalia, C – fore wing (photo A. Taszakowski).

PODZIĘKOWANIA

Autor pragnie podziękować Alexeiewi Kouprianowi za pomoc w oznaczeniu gatunków, Arturowi Taszakowskiemu (Uniwersytet Śląski w Katowicach) za wykonanie zdjęć cech diagnostycznych oraz Januszowi Banasiowi za pomoc w sporządzeniu opisu badanego terenu i udostępnienie aparatu fotograficznego za pomocą, którego wykonano zdjęcia żywych okazów umieszczonych w publikacji.

PIŚMIENNICTWO

BIOLOGICAL RECORDS CENTRE 2025. National Barkfly Recording Scheme (Britain and Ireland) – Key. <https://schemes.brc.ac.uk/barkfly/homepage.htm> (dostęp: 20.10.2025).

- CZECZOR S., HURNA K., POŁOCZEK V. 2025. Nowe dane o występowaniu *Bertkauia lucifuga* (RAMBUR, 1842) (Psocodea: Epipsocidae) w Polsce. *Acta entomologica silesiana* 33(050): 1–9 [online]. DOI: 10.5281/zenodo.17511746.
- GEORGIEV D. 2017. Little known and newly record ed species of Psocoptera in Bulgaria. *Ecologica Montenegrina* 11: 74–79.
- HOLLIER J., LIENHARD C., RAMEL G. 2011. The Psocoptera of the wetland Kerkini Nature Reserve, with eight species new for Greece. *Entomologists Monthly Magazine* 147(1763): 89.
- LIENHARD C. 1985. Vorarbeiten zu einer Psocopteren-Fauna der Westpaläarktis. II. Die europäischen Arten der Gattung *Elipsocus* HAGEN, 1866 (Psocoptera: Elipsocidae). *Mitteilungen der Schweizerischen Entomologischen Gesellschaft* 58: 113–127.
- MARTINI J. 1975. Gryzki – Psocoptera. *Klucze do oznaczania owadów Polski*, XIV, 85: 3–56.
- OSTROVSKY A. M., ALEKSANDROWICZ O.R. 2022. New information on the barkflies (Psocodea) fauna of selected nature reserves in Poland. *Wiadomości Entomologiczne*, 41(1): 40–42.
- OSTROVSKY A., ŻURAWLEW P. DOBOSZ R. 2023. Materiały do poznania gryzków (Psocodea) Polski. *Wiadomości Entomologiczne* 42(9A): 65–68.
- PALACZYK A. 2021. Nowe dane o gryzkach (Psocodea „Psocoptera”) Ojcowskiego Parku Narodowego i terenów przyległych. *Prądnik – Prace i Materiały Muzeum im. prof. Władysława Szafera* 31: 57–64.
- WŁODARCZYK J. 1964. Gryzki (Psocoptera) Wyżyny Łódzkiej i terenów przyległych. *Fragmenta Faunistica* 11(11): 143–160.

Accepted: 4 March 2026; published: 27 April 2026

Licensed under a Creative Commons Attribution License <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>